

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ 1821

Ερώτηση 1

Ο Παναγιώτης Πουλίτσας γεννήθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου του 1881 στο Γεράκι Λακωνίας και πέθανε στις 16 Ιανουαρίου 1968 στην Αθήνα. Η κηδεία του έγινε με δημόσια δαπάνη και του απονεμήθηκαν τιμές πρωθυπουργού. Διετέλεσε ανώτατος δικαστικός, πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και προσωρινός πρωθυπουργός της Ελλάδας. Σπούδασε τη νομική επιστήμη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και αφού άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου για πέντε (5) χρόνια στη Σπάρτη διορίστηκε δικαστής κατόπιν διαγωνισμού το 1907. Υπηρέτησε αρχικά ως πρωτοδίκης και στη συνέχεια ως εφέτης σε διάφορες πόλεις. Ολοκλήρωσε τις νομικές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου και ύστερα υπηρέτησε στη Θεσσαλονίκη και τα Ιωάννινα. Έγινε έπειτα πρόεδρος Εφετών στην Αθήνα και το 1932 διορίστηκε Σύμβουλος Επικρατείας και αργότερα πρόεδρος του Συμβουλίου έως το 1951. Το 1946, μετά από τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών, διετέλεσε πρόεδρος της Κυβέρνησης για 14 ημέρες. Πέντε χρόνια αργότερα εκλέχθηκε βουλευτής Αθήνας με το κόμμα του Ελληνικού Συναγερμού. Ο Παναγιώτης Πουλίτσας έχει τιμηθεί με τον Μεγαλόσταυρο του Τάγματος του Φοίνικος, ελληνικό παράσημο που απονέμεται σε άξιους πολίτες της Ελλάδας, και έχει διακριθεί για το ήθος, την ακεραιότητα και την αντικειμενικότητά του.

Ερώτηση 2

Ο Παναγιώτης Πουλίτσας συνέβαλε στην τουριστική ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιοτήτων του Γερακιού καθώς και στην προώθηση της παιδείας στη Λακωνία. Ως επικεφαλής της Ένωσης των Απανταχού Γερακιτών εξέδωσε φωτογραφικό λεύκωμα το οποίο περιλαμβάνει φωτογραφίες από θαυμαστά έργα τέχνης της γενέτειράς του. Σημαντική είναι μία επιτύμβια στήλη που διέσωσε ο φιλόργιος δήμαρχος Γερονθρών και θεός του Παναγιώτη Πουλίτσα, Γεώργιος Παπανικολάου, και η οποία παραχωρήθηκε στο κράτος από τον ανώτατο δικαστικό, με σκοπό να αποτελέσει, μαζί με άλλα αρχαία αντικείμενα, έκθεμα αρχαιολογικής συλλογής που συγκροτήθηκε κατά τον Μεσοπόλεμο στο Δημόσιο Σχολείο θηλέων του Γερακιού. Η συλλογή βιβλίων του Γερακίτη ακαδημαϊκού, αποτελούμενη από δώδεκα (12) χιλιάδες τόμους, καθώς και το προσωπικό του αρχείο αποτέλεσαν τον πυρήνα ίδρυσης της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της Σπάρτης το 1972.

Ερώτηση 3

Στο έργο του Π. Πουλίτσα, *Η Ελαιία ως δένδρον και η πολυαιωνόβιος ελαιία του Γερακίου της Λακεδαιμόνος* (Αθήναι 1961), αναφέρεται ότι η ελιά ήταν για τους αρχαίους προγόνους μας δέντρο ιερό και σεβαστό, έμβλημα της ειρήνης, και σύμφωνα με τον Σοφοκλή, σύμβολο της αιωνιότητας και της αθανασίας, λόγω της μακροβιότητάς της. Δεν είναι τυχαίο ότι οι Ολυμπιονίκες βραβεύονταν με στεφάνι ελιάς. Το ελαιόλαδο έχει διαχρονική χρήση στα θρησκευτικά μυστήρια και στην οικιακή ζωή. Τα προϊόντα της ελιάς ανέκαθεν αποτελούσαν κύρια πηγή τροφής για τον άνθρωπο. Με γνώμονα τα παραπάνω, ο Πουλίτσας επισημαίνει την αξία του ελαιόλαδου στη διατροφική αλυσίδα και οραματίζεται την εντατικοποίηση της ελαιοκαλλιέργειας στην περιοχή του Γερακίου, με σκοπό την ευημερία και την πρόοδο των συμπατριωτών του. Στην εποχή του είχε ήδη αρχίσει η μαζική καλλιέργεια της ελιάς, ενώ η κοπή ή καταστροφή του δένδρου θεωρούνταν πράξη ασέβειας. Οι κάτοικοι του Γερακίου μπορούσαν να εξασφαλίσουν μέσω της ελαιοκαλλιέργειας όχι μόνον τροφή, αλλά και καύσιμη ύλη για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους (μαγείρεμα, θέρμανση κ.ά.), καθώς και τα απαραίτητα χρήματα για τις υπόλοιπες οικονομικές τους δραστηριότητες. Στις μέρες μας, οι οραματισμοί του Πουλίτσα έχουν επιβεβαιωθεί. Εκτεταμένοι ελαιώνες απλώνονται στο οροπέδιο του Γερακίου και την ευρύτερη περιοχή. Το ελαιόλαδο χρησιμοποιείται ευρέως από την πλειονότητα των νοικοκυρών του Γερακίου και γενικότερα της Ελλάδας και ως γνωστό αποτελεί την κύρια πηγή λιπαρών ουσιών στη μεσογειακή διατροφή. Η ελιά κατέχει εξέχουσα θέση στο Γεράκι και αποτελεί την κύρια πηγή εσόδων για τους κατοίκους της περιοχής.

Ερώτηση 4

Στο έργο του Π. Πουλίτσα, *Γεράκιον. Η ιστορία και τα μνημεία του (συνοπτική έκθεσις)*, εν Αθήναις 1940, αναφέρεται ότι πολλοί Γερακίτες αναγκάστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα να μεταναστεύσουν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στην Αυστραλία και τον Καναδά. Εκεί ίδρυσαν τις πρώτες ελληνικές παροικίες, διατηρώντας τη νοσταλγία για τον τόπο τους. Με τα χρήματα που έστελναν στην πατρίδα φρόντισαν να γίνουν σπουδαία έργα υποδομής. Στους Γερακίτες μετανάστες της Αμερικής οφείλεται η ανέγερση του κτηρίου που στεγάζει το σημερινό Πολυμενάκειο Γυμνάσιο και Λύκειο. Ο Γεώργιος Κούρλας προσέφερε χρήματα για

τη δημιουργία λαϊκής Βιβλιοθήκης και άλλων κοινωφελών έργων, και ο Δημήτριος Γερακός, μετανάστης στην Αφρική, έδωσε χρήματα για την κατασκευή του μαρμάρινου Ηρώου στον αύλειο χώρο του Δημοτικού Σχολείου. Εκτός από τους μετανάστες, σημαντική ήταν και η προσφορά των ντόπιων, σύμφωνα πάντοτε με τον Πουλίτσα. Με την οικονομική συνδρομή και την προσωπική εργασία των κατοίκων κατασκευάστηκαν δρόμοι, δεξαμενές νερού και κοινοτικά πλυντήρια. Η φιλοπατρία των Γερακιτών αναγνωρίστηκε από την Ακαδημία Αθηνών με την απονομή τιμητικού Βραβείου, και παράλληλα αποτέλεσε παράδειγμα προς μίμηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Οι Γερακίτες, με το όραμα και τη δράση τους για την πρόοδο και ανάπτυξη της γενέτειράς τους, ακολούθησαν ουσιαστικά το πρότυπο της φιλοπατρίας των Ελλήνων του 18ου και 19ου αιώνα, που είχε σκοπό τη δημιουργία ελεύθερου, ανεξάρτητου και ισχυρού ελληνικού κράτους.

Ερώτηση 5

Η ομιλία του Παναγιώτη Πουλίτσα, με τίτλο «Η ελληνική επανάσταση και η πολιτειακή ιδέα και σύνταξις», ρίχνει φως στα γεγονότα του Αγώνα του '21 που οδήγησαν στη δημιουργία ελεύθερου, ανεξάρτητου κράτους. Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και μέχρι την κήρυξη της επανάστασης του 1821, οι υπόδουλοι Έλληνες διατήρησαν για τετρακόσια (400) χρόνια περίπου την ελπίδα της απελευθέρωσης από τα δεσμά του σκοταδισμού και της δουλείας. Τη μακρά αυτή περίοδο κατάφεραν να διαφυλάξουν τα ήθη και τις παραδόσεις τους, ξεπερνώντας τις δυσκολίες της σκλαβιάς. Με ηρωισμό, αυτοθυσία και ομοψυχία αγωνίστηκαν για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού, κατατρόπωσαν τον πανίσχυρο εχθρό και κέρδισαν την ελευθερία τους. Σύμφωνα πάντοτε με τον Πουλίτσα, το γεγονός αυτό της ελληνικής παλιγγενεσίας συμπίπτει, όχι τυχαία, με την εποχή της αναγέννησης της φύσης.

Οι αγωνιστές του '21, έχοντας ως πρότυπο το φρόνημα και τις δημοκρατικές αρχές των αρχαίων προγόνων, ανέλαβαν πρωτοβουλίες για πολιτειακή οργάνωση, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Η πρώτη προσπάθεια σύστασης πολιτειακού οργανισμού συνδέεται με τη Συνέλευση της 26ης Μαΐου 1821 στις Καλτεζιές Αρκαδίας. Στη Συνέλευση αυτή εκλέχθηκε εξαμελής επιτροπή, η Πελοποννησιακή Γερουσία, με αρμοδιότητα την άσκηση διοικητικής και νομοθετικής εξουσίας. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίστηκε η καλύτερη οργάνωση του Αγώνα. Πρώτο μέλος της Πελοποννησιακής Γερουσίας υπήρξε ο επίσκοπος Έλους Ανθιμος,

ο οποίος σφράγισε με τον λόγο του τη δοξολογία που τελέστηκε μετά από την υπογραφή του σχετικού πρακτικού.

Στο πλαίσιο της πολιτειακής οργάνωσης των επαναστατημένων Ελλήνων εντάσσεται επίσης η Α΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους (1η Δεκεμβρίου 1821) και της Επιδαύρου (27η Δεκεμβρίου 1821), με την οποία ψηφίστηκε και υπογράφηκε το σχέδιο του «Γενικού Οργανισμού της Πελοποννήσου». Παρά τις διαφωνίες που υπήρξαν ανάμεσα στον Δημήτριο Υψηλάντη και τους προκρίτους της Πελοποννήσου, αποφασίστηκε η εκλογή αντιπροσώπων, Εφόρων, οι οποίοι θα συγκροτούσαν την Εθνική Βουλή, με σκοπό την άσκηση κυβερνητικού έργου, μαζί με υποεφόρους που θα αναλάμβαναν διοικητικά και δικαστικά καθήκοντα. Για τον ίδιο σκοπό, τη σύσταση πολιτειακού οργανισμού, πραγματοποιήθηκε την 4η Νοεμβρίου 1821 στο Μεσολόγγι η Συνέλευση της Δυτικής Ελλάδας, και λίγο αργότερα, την 15η Νοεμβρίου του ίδιου έτους, στην Άμφισσα η Συνέλευση της Ανατολικής Ελλάδας, στην οποία πρωταγωνίστησε ο Θεόδωρος Νέγρης με τη Νομική του Διάταξη.

Είναι αξιοσημείωτο ότι στην Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1η Ιανουαρίου 1822) ψηφίστηκε το πρώτο σύνταγμα της Επανάστασης, το οποίο διακήρυξε θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η ελευθερία, η ανεξαρτησία, η ισότητα, η ισονομία, η ασφάλεια, η αξιοκρατία και η δικαιοσύνη. Επίσης, έγινε ειδική μνεία στα δικαιώματα των αυτοχθόνων, οι οποίοι διαχωρίζονταν από τους ετερόχθονες, όπως και στην διακήρυξη της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας. Επιπλέον, στο «Προσωρινό Πολίτευμα» της Επιδαύρου η εθνική κυριαρχία διαιρέθηκε σε τρεις εξουσίες, τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική, που θα ασκούσαν αντίστοιχα από το Βουλευτικό, το Εκτελεστικό και τα δικαστήρια. Το πρώτο σύνταγμα της Επιδαύρου είχε προσωρινό χαρακτήρα και αναθεωρήθηκε στη Β΄ Εθνοσυνέλευση του Άστρους (29 Μαρτίου 1823), η οποία αποφάσισε τη διοικητική διαίρεση της χώρας σε επαρχίες.

Στην Γ΄ Εθνοσυνέλευση που έγινε στην Επίδαυρο τον Απρίλιο του 1826 και η οποία συνεχίστηκε μετά τη λήξη των διαφωνιών των πληρεξουσίων στην Τροιζήνα τον Μάρτιο του 1827, ψηφίστηκε νέο πολίτευμα, πρότυπο για τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Στο σύνταγμα της Τροιζήνας επαναδιατυπώθηκαν τα δικαιώματα που είχαν κατοχυρωθεί στις προηγούμενες εθνοσυνελεύσεις, με μικρές βελτιώσεις και προσθήκες, όπως το δικαίωμα στην εκπαίδευση και στον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης. Επίσης, έγινε διάκριση των εξουσιών σε νομοθετική, νομοτελεστική και δικαστική. Αρμόδια όργανα για την άσκηση των παραπάνω εξουσιών ορίστηκαν η

Βουλή, ο Κυβερνήτης (με επταετή θητεία) και τα ανεξάρτητα δικαστήρια, αντίστοιχα. Οι Γραμματείς της Επικρατείας τέθηκαν υπό την εποπτεία του Κυβερνήτη, με αρμοδιότητες σε εξωτερικά και εσωτερικά ζητήματα, και τα δικαστήρια διακρίθηκαν σε τρεις κατηγορίες, στα ειρηνοδικεία, τα επαρχιακά και στα εφετεία, με ανώτατο όργανο τον Άρειο Πάγο. Από πλευράς διοικητικής οργάνωσης, η ελληνική επικράτεια χωρίστηκε σε θέματα/διοικήσεις, με διοικητή και δημογεροντία. Ο Πουλίτσας σχολιάζει ότι ο πρώτος κυβερνήτης της χώρας, ο Ιωάννης Καποδίστριας, δεν πίστεψε στη δυναμική του συντάγματος της Τροιζήνας και για τον λόγο αυτό η διακυβέρνησή του είχε συγκεντρωτικό χαρακτήρα.

Τα παραπάνω συντάγματα χαρακτηρίζονται αξιοθαύμαστα όχι μόνο λόγω του ότι ψηφίστηκαν σε καιρό πολέμου, αλλά και διότι διακήρυξαν θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές. Δέχθηκαν μικρές επιδράσεις από τα συντάγματα της Γαλλικής και της Αμερικανικής Επανάστασης, αλλά διατήρησαν την πρωτοτυπία τους. Η ελληνική Επανάσταση άλλωστε ήταν ξεχωριστή και διαφορετική, με κύριο στόχο την ελευθερία και τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Οι αγωνιστές του '21, παρά τις δυσκολίες, διατήρησαν ακμαίο το εθνικό τους φρόνημα και την πίστη στη συνέχεια του ελληνικού γένους. Σπουδαία υπήρξε επίσης η συμβολή των λογίων στην πνευματική και πολιτική αναγέννηση του έθνους. Στην κατάληξη της ομιλίας του ο Πουλίτσας επισημαίνει ότι είναι αναγκαία η απόδοση τιμής και ευγνωμοσύνης στους προγόνους, καθώς σε αυτούς οφείλεται η δημιουργία ελεύθερου, ανεξάρτητου κράτους.

Ερώτηση 6

Από τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας το ύφος μπορεί να χαρακτηριστεί ως επίσημο, σοβαρό, τυπικό, σύνθετο, ζωντανό και αναλυτικό.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΤΣΙΠΟΥΡΑ – ΕΙΡΗΝΗ ΣΑΚΑΛΗ

Μαθήτριες Β΄ Λυκείου

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ 1821

Ερώτηση 1

Ο Παναγιώτης Πουλίτσας γεννήθηκε στο Γεράκι Λακωνίας στις 9 Σεπτεμβρίου του 1881 και απεβίωσε στην Αθήνα στις 16 Ιανουαρίου του 1968. Σπούδασε νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και αφού άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου για πέντε χρόνια, διορίστηκε δικαστής κατόπιν διαγωνισμού το 1907, υπηρετώντας αρχικά ως πρωτοδίκης και στη συνέχεια ως εφέτης σε διάφορες ελληνικές πόλεις. Συμπλήρωσε τις νομικές σπουδές του στα Πανεπιστήμια Μονάχου και Βερολίνου (1911–1914) και κατόπιν υπηρέτησε αρχικά στη Θεσσαλονίκη και μετά την απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου στο Αργυρόκαστρο (1915) ως Πρόεδρος Πρωτοδικών και στη συνέχεια στα Ιωάννινα. Το 1920 προήχθη σε Εφέτη και ανέλαβε τη διεύθυνση του Πρωτοδικείου Αθηνών. Το 1922 αποχώρησε από το δικαστικό σώμα και έως το 1932 άσκησε δικηγορία στην Αθήνα. Το 1932 επανήλθε στο δικαστικό σώμα ως σύμβουλος Επικρατείας και το 1943 διορίστηκε πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, θέση που κράτησε έως το 1951. Στις 4 Απριλίου του 1946 μετά τις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές διαδέχθηκε τον Θ. Σοφούλη στην πρωθυπουργία, ως πρωθυπουργός βραχύβιας πολιτικής κυβέρνησης συνασπισμού. Στη συνέχεια εκλέχθηκε πρόεδρος του Χριστιανικού Αγαθοεργού Συνδέσμου.

Ερώτηση 5

Στη ομιλία του Παναγιώτη Πουλίτσα, *Των πνευματικών προδρόμων της εθνεγερσίας του 1821 μνημόσυνο*, γίνεται λόγος για τους Έλληνες λόγιους που συνέβαλαν στη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων και στην πνευματική αναγέννηση του γένους, προετοιμάζοντας ουσιαστικά την Επανάσταση του 1821. Στη λογιосύνη οφείλεται επίσης η χριστιανική παιδεία και η καλλιέργεια θρησκευτικής συνείδησης, στοιχεία που ενδυνάμωσαν το όραμα των Ελλήνων για ελευθερία και ανεξαρτησία. Στο κείμενο πάντοτε του Πουλίτσα γίνεται αναφορά στο Βυζάντιο το οποίο αποτέλεσε την κιβωτό του χριστιανισμού και της ελληνικής παιδείας στη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Στην υπόδουλη Ελλάδα η ελληνική παιδεία συνδέθηκε κατεξοχήν με τη λειτουργία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ανώτερων σχολών και απλών σχολείων, τα οποία όμως συχνά αντιμετώπιζαν περιορισμούς και απαγορεύσεις από την τουρκική διοίκηση. Τα ελληνικά γράμματα καλλιεργήθηκαν πάντως και εκτός του ελλαδικού

χώρου, σε σχολεία και πανεπιστημιακές σχολές της Ρωσίας, της Πολωνίας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας.

Εξέχουσες πνευματικές μορφές, όπως ο φιλόσοφος Θεόφιλος Κορυδαλλεύς (αρχές 17ου αι.), φρόντισαν για τη διαφύλαξη και τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Σημαντική ώθηση στα ελληνικά γράμματα έδωσε επίσης το τυπογραφείο του οικουμενικού πατριάρχη Κύριλλου Λούκαρι που ιδρύθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1627. Η ελληνική πνευματική παραγωγή ανταποκρίθηκε στη δίψα του υπόδουλου ελληνισμού για μάθηση, και τα ελληνικά συγγράμματα αναγνωρίστηκαν για τη μορφωτική τους αξία στο ευρωπαϊκό πνευματικό στερέωμα. Σπουδαίες προσωπικότητες που υπηρέτησαν την ελληνική παιδεία υπήρξαν οι Νικόλαος και Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Νικηφόρος Θεοτόκης, Ανδρέας Μουστοξύδης και Αδαμάντιος Κοραΐς. Αξιοσημείωτη ήταν και η συμβολή των ποιητών και των λογοτεχνών, με κύριο αντιπρόσωπο τον εθνικό μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό. Στο ποιητικό του έργο *Ύμνος εις την Ελευθερίαν* υμνείται το εθνικό φρόνημα και ο υγιής πατριωτισμός των Ελλήνων. Οι τελευταίοι κατάφεραν με τη φιλοπατρία να διατηρήσουν τη θρησκευτική, εθνική και ιστορική τους ταυτότητα. Επίσης, με την πίστη και την ελπίδα που έτρεφαν για την ημέρα της απελευθέρωσης κατάφεραν να επιβιώσουν και να σταθούν δυνατοί μπροστά στα εμπόδια. Κλείνοντας τον λόγο του ο Πουλίτσας αναφέρει ότι είναι αναγκαίο οι νεώτεροι να επιβραβεύουν και να τιμούν τους προγόνους που θυσίασαν τη ζωή τους για τη δημιουργία ελεύθερου, ανεξάρτητου κράτους.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΔΑΒΑΡΑ – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΖΑΧΟΥ – ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΡΟΥΔΑΣ

Μαθήτριες και Μαθητής Β΄ Λυκείου